

Ілюстрація № 9. Вихід порохових газів та крапель олії з ПЗРЗП ПБ (верхній знімок) та казенної частини ствола зброї (нижній знімок).

Виявлені особливості можуть бути використані в якості критеріїв для діагностики як самої зброї, так і факту й ситуаційних обставин її застосування.

Список використаної літератури:

1. Бондар В.С. Сліди близького пострілу з деяких зразків вогнепальної стрілецької зброї, оснащеної пристроями зниження рівня звуку пострілу. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 4 (21). С. 1-7.

2. ДСТУ 9168:2021. Судова експертиза зброї. Балістичні дослідження. Терміни та визначення понять. Видання офіційне. Національний стандарт України. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2022. 44 с.

3. Методика встановлення належності об'єкта до бойових припасів вогнепальної стрілецької зброї та його придатності до стрільби. ДНДЕКЦ МВС України; ДЕЗП Мінюсту України. [Гамов Д.Ю.]. Київ, 2012. 25 с.

4. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів). Методика. ДНДЕКЦ МВС України; ДЕЗП Мінюсту України. [Гамов Д. Ю.] Київ, 2012. 34 с.

5. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів: навч. практич. посіб. / В.С. Бондар, О.В. Бочковий, М.В. Кривонос та ін.; за ред. В.М. Комарницького, М.Г. Вербенського та А.Є. Фоменка. 2-ге вид., перероб. і доп. ТОВ «НОВІК-ПРІНТ». Київ, 2021. 534 с.

ВОЛОБОЄВ Артур,

завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3 ДонДУВС, доктор філософії в галузі права

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗКРИТТЯ ШАХРАЙСТВ, УЧИНЕНИХ В КІБЕРПРОСТОРІ

У крок з сучасним етапом цифрової трансформації суспільства та викликів гібридної війни проти України зростає питома вага злочинної діяльності у віртуальному просторі. Суспільні відносини, що відбуваються в такому середовищі, все частіше стають об'єктом для порушення прав громадян на володіння, користування і розпорядження своєю власністю, а також результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності. Як результат, форми правовідносин

в Інтернеті залишаються не досить врегульованими, зростає кількість протиправних діянь, порушуючи основоположні приписи статті 41 Конституції України

За статистичними даними Офісу Генерального прокурора протягом останніх п'яти років у середньому реєструється 204,7 тис. кримінальних правопорушень проти власності, де шахрайство займає друге місце після вчинення крадіжок. У 2018 році зареєстровано 33,2 тис. кримінальних правопорушень, пов'язаних із шахрайством; у 2019 році – 32,3 тис.; у 2020 році – 26,8 тис.; у 2021 році – 23,8 тис.; у 2022 році – 32 тис. [1]. З них, близько 12 % становить досліджувана категорія злочину, – шахрайство, учинене шляхом незаконних операцій з використання електронно-обчислювальної техніки.

Оцінити реальні масштаби таких шахрайських проявів вкрай важко через високу латентність, особливості обстановки їх вчинення та тонку межу між цивільно-правовими і кримінально-правовими відносинами, що ускладнює прийняття правильного рішення про притягнення особи до відповідальності в міру своєї вини. Тим паче, в період військової агресії спостерігається тенденція до збільшення злочинних схем, що реалізуються за допомогою електронно-обчислювальної техніки у віртуальному просторі, а рівень їх розкриття залишається достатньо низьким, що свідчить про безсистемну протидію цьому Національної поліції України.

Так, середній показник розкриття шахрайств, учинених шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки у порівнянні з видовим кримінальним правопорушенням становить 14,17 %, у співвідношенні до кримінальних правопорушень проти власності 1,47 %, стосовно загальної кількості облікових кримінальних правопорушень 0,72 %.

Окремо слід звернути увагу на кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, що у деяких випадках є джерелом для реалізації способів шахрайств у кіберпросторі та досягнення бажаного результату – заволодіти майном або правом на це майно. Середній показник за звітний період ілюструє 2,7 тис. зареєстрованих кримінальних правопорушень, де у 71 % випадків повідомлено про підозру, з них 85,8 % – матеріали кримінальних проваджень спрямовані до суду. Залишаються нерозкритим близько 35 % таких злочинних проявів.

Вказане безсумнівно ставить перед наукою завдання щодо розробки новітніх прийомів, методів і засобів розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються у віртуальному просторі (середовище).

На нашу думку, забезпечення ефективності розкриття таких кримінально протиправних діянь в першу чергу безпосередньо залежить від правильно визначеного кола обставин, що підлягають встановленню.

Нажаль, з урахуванням сучасних досліджень попередників, таких як: С. В. Самойлова («Розслідування шахрайств, учинених із використанням мережі «Інтернет», Донецьк 2014 рік), О. В. Герасимова («Протидія злочинності у банківській сфері», Харків 2019 рік), О. А. Самойлека («Основи методики розслідування злочинів, вчинених у кіберпросторі», Одеса 2020 рік), О. В. Ковальчук («Методика розслідування шахрайств, пов'язаного з діяльністю кредитної спілки», Львів 2020 рік), Т. В. Коршикової («Розслідування шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки», Київ 2021 рік), С. В. Чучкі («Розслідування шахрайства при купівлі-продажу товарів через мережу Інтернет, Дніпро 2021 рік), І. О. Коваленка («Розслідування шахрайств у сфері використання банківських електронних платежів», Дніпро 2022 рік) та інших, на сьогодні досі відсутнє чітко визначене коло обставин, що підлягає встановленню під час розкриття шахрайств, учинених в кіберпросторі.

За результатами нашого дослідження та узагальнення правозастосовної практики пропонуємо виокремити чотири взаємопов'язані групи, які охоплюють обставини, що підлягають встановленню під час розкриття шахрайств, учинених в кіберпросторі, а саме:

1) обставини стосовно події злочину:

- відомості про факт вчинення шахрайства в кіберпросторі;
- відомості про час учинення шахрайства – тривалість та періодизація;
- відомості про просторові межі, у яких відбулось шахрайство;
- відомості про особу потерпілого;
- відомості про способи вчинення шахрайства;
- відомості про предмет посягання;
- відомості про характер і розмір завданої шкоди;
- відомості про джерела електронних (цифрових) слідів;

2) інші обставини злочину:

2.1) відомості про причинно-наслідковий зв'язок:

– обставини, що сприяли вчиненню шахрайства – відповідні причини та умови;

– обставини стосовно споріднених видів кримінальних правопорушень, як-то вчинення кримінальних правопорушень у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

– обставини постзлочинної діяльності;

2.2) відомості про особу свідків;

3) обставини стосовно підозрюваного:

– відомості про особу підозрюваного – дані, що характеризують його як особу та особистість;

– відомості про винуватість, мотив та мету підозрюваного;

– відомості про співучасть у вчиненні шахрайства, у тому числі споріднених видів кримінальних правопорушень;

4) обставини, які можуть мати додаткове значення в кримінальному провадженні:

– обставини, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого шахрайства, обтяжують чи пом'якшують покарання;

– обставини, що є підставами для закриття кримінального провадження чи звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;

– розмір процесуальних витрат.

Таким чином, встановлення всіх цих обставин сприятиме швидкому розкриттю шахрайства, учиненого в кіберпросторі, повному і неупередженому розслідуванню – з'ясуванню юридично значущих обставин, які будуть доведені або спростовані в цілях обґрунтованого притягнення певної особи до відповідальності в міру своєї вини.

Список використаних джерел:

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Статистичні дані Офісу Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>.

ВОЛОБУЄВ Анатолій,

професор кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор (ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9419-7446>)

РОЗСЛІДУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Кримінальна відповідальність за сексуальне насильство передбачена в розділі IV Кримінального кодексу України (КК України) «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи». Вчинення вказаних кримінальних правопорушень на територіях, захоплених в результаті військової агресії (окупованих), міжнародна наукова спільнота розглядає як різновид воєнних злочинів, коли жертви часто вважаються військовими трофеями. Такі злочинні дії вчиняються на тлі сильного фізичного та психологічного впливу на жертв і свідків. Відповідно до Римського статуту – правового підґрунтя діяльності Міжнародного кримінального суду до сексуального насильства під час війни віднесені «зґвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність, примусова